

c/o
Stefan Larsson
Stora Bråtavägen 24
443 51 Lerum

Lerum 2022-01-17

Lerums kommun
Emelie Andersson
Projektenheten
443 30 Lerum

Lerums Naturskyddsförening, LNF, lämnar följande synpunkter i rubricerat ärende på Lerums kommuns hemsida och i Lerums Tidning i november 2021.

Lerums Naturskyddsförenings synpunkter på "Avgränsningssamråd om tillstånd enligt 11 kapitlet miljöbalken för vattenverksamhet, Stora Stamsjön och Öxsjön, Lerums kommun"

Lerums Naturskyddsförening (LNF) har tagit del av information från Kommunstyrelsen i Lerum 2021-12-21 med tillhörande handlingar och även deltagit i "avgränsningssamråd" avseende förändringar i vattentäkterna Öxsjön och Stora Stamsjöns avrinningsområden samt dämningar. LNF tillstyrker delar av förslaget men vill framhålla nedan redovisade information och synpunkter.

Tillgången till ytvatten av bra kvalitet och med tillräcklig kapacitet är en samhällsbärande funktion som måste säkerställas i Lerum liksom i Sverige i övrigt. Sverige har bra ytvattenresurser som en god bas för att kunna försörja våra samhällen även om förbrukningen av vatten hela tiden ökar. Säsongsvariationer i nederbörd och vattenhållning gör dock att god planering ligger till grund för att vattnet skall räcka till under hela året. Klimatförändringar under senare decennier har dock satt detta på sin spets exempelvis under det varma och mycket torra året 2018 då Lerum liksom många andra kommuner i slutet av sommaren fick akut vattenbrist. I Lerum fick man t.o.m. överträda vattendomarna för Öxsjön och Stora Stamsjöns dämningssgränser (medgivet av länsstyrelsen) vilket naturligtvis är oacceptabelt. Vattenanvändningsrestriktioner fick införas under ett antal veckor.

Avrinningsområdena för Öxsjön och Stora Stamsjöns avrinningsområden består i huvudsak av skogsmark som i sin helhet ingår i ett vattenskyddsområde. Till en del, speciellt i Stora Stamsjöns avrinningsområde, finns en del myr/mossmark, d.v.s. fuktigare områden som till en del är utdikade. Skogsbruk bedrivs i hela området men med restriktioner som anges i vattenskyddsområdets bestämmelser. Det måste även poängteras att även Sandsjön (Härryda kommun) med dess stora avrinningsområde även avrinner till Stora Stamsjön och alltså ingår i Lerums ytvattentäkt och är en inte oviktig resurs. Vid Sandsjöns utlopp finns ett gammalt dämme där regleringsamplituden ser ut att ha varit ca en meter som dock inte utnyttjats på länge. Det totala avrinningsområdena för dessa sjöar är en del av Alebäckens vattensystem, ett vattendrag med högsta värde för vandrande fiskar som öring, Sävålax (i nedersta delen) och ål. Dessutom finns de vanliga fiskarna abborre, gädda och mört i alla sjöarna. Vattensystemet har av denna anledning kalkats under flera decennier för att

gynna fiskbestånden. Vandringshinder finns dock på flera ställen i vattendraget, t.ex. Stora Stamsjödämmet, som dessutom saknar minivattenföringsbestämmelse!

I avrinningsområdet finns delar med naturskog med inte oväsentligt naturvärde, där minst tre biotopskyddsområden är avsatta. Förutom områdets naturvärden finns ett stort friluftsvärde, exempelvis genomkorsar den välfrekventerade Vildmarksleden området i dess södra del.

I Öxsjön och Stora Stamsjön häckar regelbundet storlom som är en hänsynskrävande art och i närområdet häckar smålom som är en nära hotad art. Storlommen häckar alltid extremt nära strandlinjen eftersom den har mycket svårt att förflytta sig på land, den är därför mycket känslig för vattenståndsförändringar under häckningssäsong, från slutet av april till slutet av juli. Smålommen häckar i små tjärnar men nyttjar stora sjöar för fiskfångst.

Forsärla brukar regelbundet häcka i anslutning till de gamla dämmeresterna vid Stora Stamsjöns utlopp, under vintertid kan strömstaren ibland hittas i området nedströms Stora Stamsjön.

Lerums kommun avser söka tillstånd enligt miljöbalken att dels anlägga ett helt nytt dämme med fiskvägsfunktion vid Stora Stamsjöns utlopp vilket är mycket positivt. Dessutom kommer kommunen söka nya övre och nedre dämningsskärningar för Öxsjöns reglering, vilket är mer problematiskt ur naturskyddssynpunkt. Försök skall även göras att minska markdikningars negativa effekter på avrinningsdynamik och vattenkvalitet, vilket är vällovt men troligtvis svår genomförbart.

Speciella hänsynssynpunkter som LNF vill ska tas i beaktande:

- Nuvarande dämningsskärning bör helst kvarstå med tanke på storlomshäckningen, om ändring sökes förordas en mindre höjning (max 10 cm) av högsta dämningsskärning en höjning som dock inte får tillåtas under tiden 15 april-1 augusti för att säkra storlommens häckning.
- Eftersom storlommen oftast och helst häckar på öar som i fallet Öxsjön och Stora Stamsjön så kan eventuellt kompensationsåtgärder vara att bygga artificiella öar i form av häckningsflottar.
- Sänkningen av nedre dämningsskärning till 10 cm under nuvarande nedre dämningsskärning bör ej tillåtas med hänsyn till fisk- och fågelbestånd (speciellt lommen), samt strandens flora och lägre fauna.
- Det nya dämmet som skall anläggas vid Stora Stamsjöns utlopp måste utformas av hydrologisk och hydraulisk expertis så att en optimal avrinningsregim i utloppet uppnås. Detta innebär att dämmet vid maximalflöden skall kunna avbörda tillräckligt med vatten i Stora Stamsjön så att skadliga översvämningar undviks. Å andra sidan skall sjötröskeln vid minimalflöden inte hindra att en minivattenföring uppnås vilket uppnås med djup V-form.
- Nedströms nya sjötröskeln måste troligtvis även det gamla sten/betongdämmet justeras så att fiskar kan ta sig upp och ned. Även genom nya bron över Kolborydsvägen måste tillses att fiskar kan simma igenom och upp mot Stora Stamsjön.
- En beprövad utloppsprofil i form av typ "Thomsonöverfall" med en djup V-form gör att lämplig avrinningskaraktäristik uppnås i det nya dämmet. Nedströms anlagd sjötröskel vid Kolborydsdämmet i utloppet av L. Stamsjön var alltför flack i sin utformning vilket lett till stora problem både vid lågflöden och högflöden, i form av både uttorkning och översvämning!

- Forsärla som häckar i dämmeområdet nyttjar gamla stenmurar som boplats, vi utgår från att inga potentiella häckplatser för försärlan rivs ut när om muren ändras. Dessutom finns kulturhistoriska aspekter på gamla dämmen att beakta.
- "Gamla" vattenförbindelsen mellan Öxsjön och Stora Stamsjön utgör nu en ekologisk barriär mellan sjöarna som gör att exempelvis fiskar som ålen omöjligtvis kan ta sig upp till Öxsjön! Detta kan åtgärdas genom att ordna en enkel fiskvägslösning i för av en enkel ålledare vid Öxsjödämmet bygges samtidigt som åtgärder som att sänka vägtrummor i gamla bäcken utförs. Öxsjön var tidigare en välkänd fiskesjö, även för ål!
- Ambitionen att genom igenläggning av diken etc. på skogs- och övrig mark är vällovlig men från exempelvis Skogsstyrelsens markfuktighetskarta kan man konstatera att i Öxsjöns avrinningsområde finns en ganska liten del sådana arealer. Runt Stora Stamsjön finns det betydligt större procentandel fuktiga marker där alltså en större potential för avrinningsförbättrande åtgärder finns.

Allmänt måste LNF även anföra att även om de i avgränsningssamrådet framförda planerna (eller delar av dem) från Lerums kommun genomförs så gör expansionen och ökningen av nya bostäder och verksamheter (inklusive anslutningen av "gamla fastigheter" till kommunalt VA) att vattenförbrukningen kommer att öka väsentligt i framtid. Enligt LNF's bedömning är det tveksamt om de planerat ansökta åtgärderna kommer att räcka till. Det är enligt vår mening därför angeläget att Lerums kommun omedelbart ser om alternativa sparande åtgärder på vattenförbrukningen vidtas!

Det får också i sammanhanget anses som anmärkningsvärt att Lerums kommun i samband med detta avgränsningssamråd inte kunde presentera en förbrukningsstatistik över vattenkonsumtionen i Lerum ens under de sista "vattenkritiska" åren! Det gör det tämligen svårt att göra prognoser för framtida vattenförbrukning vilket ju är till grund för detta projekt...

Lerum 2022-01-17

Lerums Naturskyddsförening

Stefan Larsson, vice ordförande

Stora Bråtavägen 24

443 51 Lerum

tel 0727-005964

mail stefan.larsson.westwaters@gmail.com